

ELS PLURALS AMB UNA CONSONANT NASAL: ANÀLISI CONTRASTIVA

ABELARD SARAGOSSÀ

(Universitat de València)

1 INTRODUCCIÓ

És obvi que, si hi han diferents llengües, és perquè hi han diferències entre les llengües. Això comporta que una de les obligacions dels lingüistes és constatar i estudiar les especificitats d'un idioma, valorar-les i argumentar quines són més significatives, cosa que aconsella que la normativa lingüística les preserve. Tanmateix, crec que la lingüística catalana ha remarcat poc les particularitats flexives que té el català dins de les llengües romàniques i, en particular, les diferències profundes que hi han entre la flexió del català i la del castellà (tant en el nom com en el verb). La finalitat d'este article és tractar una de les particularitats, la del plural *{raons i veïns}*, que correspon a dos models diferents del castellà, *{razon-es i vecino-s}*. Espere mostrar que la primera causa de no haver ressaltat eixa especificitat deu estar en el tractament de Fabra, que diluïx l'especificitat flexiva que hi ha en el plural de *raons* com a conseqüència de practicar un camí poc objectiu.

Per a aconseguir la finalitat dita, constataré, en primer lloc, quines són les tres especificitats bàsiques de la flexió nominal, i comentaré que els parlants són conscients de les tres diferències, de manera que no és estrany que apareguen en gramàtiques (§2). Posaré com a exemple un manual de 1813, de Pau Ballot. En segon lloc, després d'haver descrit quines són les propietats caracteritzadores del plural de *raons* (§3) reproduiré i analitzaré l'actuació de Fabra (§4). Finalment, miraré si els seus successors han sigut crítics o si han reproduït el seu camí sense millorar-lo. A través de la gramàtica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, mostraré que hi ha hagut un seguiment poc reflexiu (§5).

2 LES TRES PARTICULARITATS BÀSIQUES DE LA FLEXIÓ NOMINAL

És sabut que fem el plural d'un nom afegint-li una *s*: *paret i parets, ull i ulls*. Des d'un punt de vista quantitatiu, la primera particularitat en la formació del plural és el fet de canviar la *-a* final dels noms femenins per una *e*

(*una don-a / dos don-es*). Compartim eixe tret amb el francès antic. La segona especificitat és haver suprimit la consonant nasal alveolar en final de nom i d'adjectiu qualificatiu: hem passat de *german* a *germà*, de *redon* a *redó*. Eixa evolució també apareix en una part de l'occità. La tercera particularitat amb un abast quantitatiu més gran està en la vocal de suport. Quan recorrem a eixa vocal en la formació del plural, no és l'habitual, la *e* (*tu tuss-es, cuatro camion-es, three boss-es*); és la *o*: *un mos / dos mossos*. Eixa particularitat no apareix en cap altra llengua romànica.

Els parlants som conscients d'una bona part de les diferències fonètiques i flexives entre les llengües. Així, un valencià sap que les paraules *ferrer* o *cànter* (acabades en consonant) tenen una forma típica de l'idioma, mentres que els noms del castellà s'acaben en *o* (*herrero, càntaro*). Els parlants també sabem que *font, fort* o *colp* són formes freqüents en valencià, mentres que les paraules del castellà tenen una *e* final (*fuenta, fuerte, golpe*). Com a conseqüència d'eixe saber, si algú assimila de l'italià o del castellà una paraula com ara *soldato* o *soldado* tendirà a suprimir la *o* (*soldat*) perquè sap que eixa vocal no apareix regularment en final dels noms i dels adjectius qualificatius.

Si passem a la flexió, trobarem el mateix panorama. Els parlants sabem que el plural de *tres port-es* contrasta amb el de *tres puert-as*. Hem estés eixa actuació als cultismes que en la llengua original s'acaben en *-as* en singular. Així, el nom grec *Pitàgoras* esdevé *Pitàgores*; o el nom hebreu *Isaïes* es torna *Isaïes*. Un efecte d'eixe saber és que, si algú assimila del castellà un cultisme com *páncreas* i després l'usa parlant en valencià, dirà automàticament *pàncrees*. En segon lloc, si un parlant interioritza una paraula com *americano* també suprimirà la vocal *o*, però és segur que no diria la forma resultant, *jove american*. La intuïció lingüística li faria suprimir la consonant nasal final, cosa que ja dona una aparença de naturalitat: *jove americà*. Pel que fa a la darrera particularitat de la flexió nominal, si u ha de traduir *two Englishes* o *dos ingleses* no dubtarà en la terminació (*dos anglesos*), per molt que tant el castellà com l'anglès tinguen la terminació *es*.

A la vista que els parlants solem dominar les particularitats bàsiques de la nostra flexió nominal, no serà gens estrany que una gramàtica les constate:

1. La descripció de la formació del plural en Ballot (1813: 11-12)
 - a. Procés general: «si lo nom acaba ab vocal no aguda ó ab consonant, forma lo plural anyadint una *s*, com: carta *cartas*, arbre *arbres*, llansol *llansols*, castell *castells*, plet *plets*, llum *llums*, núbol *núbols*».
 - b. Primera particularitat: «si lo nom acaba ab vocal aguda, se anyadeix *ns*, com: rahó *rahons*, pa *pans*, jardí *jardins*, ocasió *ocasions*, rubí *rubins*».

- c. Segona particularitat: «Los acabats en *s* terminan regularment lo plural en *os*, com: interes *interessos*, religios *religiosos*, tapis *tapissos*, cedás *cedassos*; y també los acabats en *x*, com: feix *feixos*, peix *peixos*, mateix *mateixos*».

Com era previsible, Ballot no tingué en compte els noms femenins, ja que en aquella època el català culte usava la terminació *dos don-as*, *ells termin-an*, com es veu en (1c).

3 CARACTERITZACIÓ DEL PLURAL {GERMÀ / GERMANS}

Les primeres dades empíriques que fan costat a la descripció de Ballot i a la intuïció dels parlants són quantitatives: tenim garberes de noms i d'adjectius qualificatius acabats en vocal tònica que, quan fan el plural, afegixen la consonant *n* davant de la *s*. Per a fer-nos una idea de quina pasta fenyem, constatarem que, en Mascaró / Rafel (1990: 547-571), hi han 24 pàgines amb la terminació «vocal + *n* + *s*», cosa que podria implicar cap a 4.000 paraules. Certament, totes les entrades no corresponen al plural de *plans* (com ara *abans*, o *eslògans*); però la immensa majoria sí que deuen pertànyer a eixe grup.

A més de ser-ne milers, centenars i centenars són paraules patrimonials, moltes d'ús freqüent: *jardins*, *cantons*, *plans*, *sons*. Per a valorar eixe fet, hem de recordar que la percepció que els parlants tenen del caràcter d'una llengua no depén dels neologismes i dels cultismes, sinó fonamentalment de les paraules patrimonials. Quan el nom és aplicable a persones (i a voltes a animals no humans), el nom també té femení singular i femení plural: {*cosí*, *cosina*, *cosins*, *cosines*}; {*lleó*, *lleona*, *lleons*, *lleones*}. D'excepcions, n'hi han molt poques en les paraules patrimonials: *món*, *Ramon*, *segon*. En els neologismes, les excepcions no són tan escasses, encara que el conjunt no és nombrós (*pagaré*, *papà*, *xampú*). A més, una bona part d'eixes excepcions s'usen molt poc (a voltes, pràcticament gens: *baixà*, *boà*, *lilà*, *paixà*, *panamà*, *rajà*...).

La quantitat enorme de paraules que hi han en el grup de *germans* permet entendre una reacció popular. Si un parlant diu la forma sense la nasal, en el cas que senta dir la forma amb *n* li sona molt malament i pensa en una forma del castellà. Així, els valencians diem *pantalons* o *pantaló*. En canvi, en publicacions de Catalunya i de Mallorca apareix la forma *pantalon*. La reacció dels parlants fa pensar que, per a ells, és com si les excepcions no existiren (com ara el nom propi *Ramon*).

La força del model també explica que al llarg de la història s'hagen produït diverses assimilacions. Sabem que la paraula aïllada *cervo* ha variat la terminació per a integrar-se en un grup reduït de paraules (*pésol*, *gínjol*, *llépol*...). Si ara considerem que no tenim plurals en «vocal + *ís*» però sí en «vocal + *ins*» (*veïns*, *sarraïns*, *roïns*, *genuïns*), trobarem coherent que, cap al

final del segle XIV, els usuaris de *juí* adaptàrem el plural al model tan potent de *raó / raons*, de manera que el plural de *un juí* esdevé *dos juíns*. En la mateixa situació, hi han paraules gramaticals i compostes. A l'Edat Mitjana, vàrem crear el nom compost *perquè* (que significava 'causa, resposta', 7a) i el plural *perquens*. En 1499, es publica el llibre *Quesits i perquens: regiment de sanitat*. Els lectors del DCVB veuen que Narcís Oller usava *perons* (*No em vinguis ab perons ni ab peres*), forma que també existix en mallorquí. Per una altra banda, el nom compost de dos verbs *vaivé* fa el plural *vaivens*.

El model flexiu que estudiem no solament ens singularitza perquè no existix en les altres llengües romàniques i està integrat per milers de paraules. Si contrastem les llengües romàniques, trobarem una altra particularitat. La nostra actuació i la del francès són semblants: a les paraules *cosí* i *camió* corresponen *cousin* i *camion*. En canvi, si ara mirem el castellà no hi trobarem un model, sinó dos. Així, a *camió* correspon *camión*, però el nom *germà* no està unit a *herman*, sinó a *hermano*. Igual passa si ara focalitzem l'italià. Enfront de *cosí*, hi ha *cugino*; però davant de *raó* no hi ha *ragiono*, sinó *ragione*. Recorrent a l'origen llatí, tot es clarifica: ens hem referit a noms de la segona declinació (*consinum*) i noms de la tercera (*rationem*). Com que el català ha perdut les vocals d'eixes dos declinacions, n'ha resultat un grup. Per contra, les llengües que han conservat la *o* en final de paraula tenen dos grups diferents.

Convé notar que l'origen llatí no anul·la la divergència actual. Podem demostrar eixa afirmació amb un fet empíric. Quan un castellanoparlant aprén el valencià, l'operació és fàcil: en els noms acabats en *-no* (*llano*), ha de llevar la *o* i la nasal per a passar a la forma del valencià (*pla*); si el nom s'acaba en la consonant *n* (*camión*), només suprimix la consonant nasal. En canvi, quan un valencianoparlant aprén el castellà ha de memoritzar *paraula a paraula* si només ha d'afegir la consonant nasal (*camió / camión*) o si ha d'incorporar la síl·laba *no* (*germà / hermano*).

Hi ha una diferència flexiva menor al costat de la divergència important (la unicitat de *camió* i *germà* contra la dualitat de *camión* i *hermano*). El castellà té alguna paraula acabada en vocal tònica (*sufí*, *papá*, *plató*, *sofá*, *marroquí*); però, mentres que eixa realitat és un model molt potent de la flexió nominal catalana (*cosí*, *cantó*, *pla*, *u*, *bo*), resulta que en castellà és una realitat marginal, que no apareix en paraules patrimonials. Majoritàriament, els noms acabats en vocal tònica segueixen el model de *vecino-s* (*sufís*, *papás*, *platós*, *sofás*, 6a); encara que, esporàdicament, hi ha algun nom en què el castellà recorre al model de *camion-es* (*marroquí / marroquí-es*).

Realment, estem davant de dos actuacions molt diferents. Enfront de la unicitat *{veí = raó}*, trobem la dualitat *{vecino ≠ razón}*. El model que entre nosaltres és *mil·lenari*, és marginal en castellà (*sufí*, *marroquí*); i no afegix mai la consonant nasal en la llengua de les gramàtiques (*sufí-s*, *marroquí-es*),

per bé que en el castellà pròxim al valencià és fàcil sentir *los jabalines* (en *google*, apareixen 28.000 exemples). Caldria que els docents ensenyaren en escola les diferències estructurals entre les dos llengües, cosa que difícilment aconseguirem si no es donen dos condicions. En primer lloc, els lingüistes hem de descriure les particularitats estructurals. En segon lloc, els autors de manuals han d'incorporar les descripcions dels lingüistes.

4 FABRA DAVANT DEL PLURAL DE GERMANS

Després d'haver justificat l'actuació de Ballot, mirarem ara l'actuació de Fabra. En les seues gramàtiques de 1918 i de 1956, hi ha una actuació similar:

1. Tractament de Fabra (1918); en (1956: §34), hi ha una actuació semblant)
 - a. «El plural dels noms substantius es forma, per regla general, afegint una *s* al singular. [seguixen una trentena d'exemples] (§30)
 - b. »Els noms acabats en *a* formen el plural canviant aquesta terminació en *es*. [hi han cinc exemples i observacions sobre variacions ortogràfiques, com *llengua / llengües*] (§31)
 - c. »La gran majoria dels noms acabats en vocal forta formen llur plural afegint *ns* al singular. Ex.: *pa, pans; capitans, volcans, tirans, huracans, alans, bacallans, degans, farbalans* [en total, 36 exemples] (§32)
 - i. »Hi ha, però, un nombre considerable de noms acabats en vocal forta els quals formen llur plural afegint simplement una *s* al singular: *baixà, boà, lilà, mamà, paixà, panamà, papà, rajà, sofà, tarannà, tararà, xa, cafè* [en total, 56 exemples], els noms de lletres (*a, be, ce, &c*), els noms de notes musicals (*do, re, &c*), els mots invariables usats com a substantius (*perquè, sí, però, no, &c*). (§32)
 - ii. »Uns quants noms en *e* feble posseeixen, al costat del plural en *es*, un plural arcaic en *ens*. Són: *home, orfe, orgue, cove, marge, terme, jove, verge, ase, rave, freixe*. (§32)
 - d. »Certs noms masculins formen el plural afegint *os* al singular» (§33)

Fabra comença el tractament d'una manera adequada: «La gran majoria dels noms acabats en vocal forta formen llur plural afegint *ns* al singular». En canvi, la perspectiva canvia en la part posterior del tractament. Sabem que, de la mateixa manera que hi ha alguna paraula patrimonial que ha escapat a l'evolució (*món, Ramon, segon*), disposem d'un grup de neologismes

que no actuen com les paraules patrimonials (com ara *papà* i *papàs*, contra *pa* i *pans*). Davant d'eixa separació del model general, Fabra actua d'una manera poc objectiva.

En primer lloc, no es limita a constatar que hi han excepcions, ja que comença el tema amb una paraula que aprofita per a introduir problemes: «Hi ha, però,...» (1c.i). A la funció comunicativa de la paraula *però*, li fa costat la quantitat d'excepcions: no n'hi ha *alguna excepció*, o *unes quantes*, o *una certa quantitat*; n'hi ha «un nombre considerable». L'exemplificació confirma els mitjans lingüístics dits: Fabra posa 36 exemples de la regla general (que en són molts), però en posa el doble de les excepcions: 65. Quan els lectors sumen les objeccions teòriques i els exemples de cada grup, comencen a tindre la sensació que són més importants les excepcions que els exemples regulars.

Eixe panorama inquietant s'agreuja per dos absències, una quantitativa i una qualitativa. Fabra no diu res sobre el fet que les paraules de la regla general en són milers; i, *sobretot*, el nostre autor no remarca que moltíssimes de les paraules de la regla general són patrimonials, mentres que les poques dotzenes d'excepcions són neologismes. A més, en el grup de *germans* hi han moltes paraules que tenen una freqüència d'ús molt elevada, mentres que quasi tots els neologismes del grup de *pagarés* tenen un ús molt escàs (sovint, del tot marginal, com ja hem dit: *baixà*, *boà*, *lilà*, *paixà*, *panamà*, *rajà*...). Finalment, el nostre autor no diu que molts dels neologismes ens han arribat a través del castellà, cosa que condiciona el plural (*sofà* pot tindre el plural *sofàs* — com *sufís* — o *sofaes* — com *marroquíes* —, però mai *sofans*).

No sé quina seria la intenció de Fabra. La qüestió és que u té la impressió que les anomalies descrites tiren terra sobre una de les característiques distintives de la flexió del català dins de les llengües romàniques. A més, eixa actuació ens subordina al castellà en l'adaptació dels neologismes acabats en vocal tònica. La sensació de supeditació augmenta quan consultem el diccionari de Fabra i veem formes de neologismes que molts catalans actuals deuen trobar malsonants, com ara *orangutan*, *ozón* o *divan*, enfront de les formes que un valencià percep com a normals: *divà*, *ozó* i *orangutà*. Podríem pensar que els catalans del principi del segle XX deien eixes paraules sense alterar la forma que ens havia arribat des del castellà. Però, en el DCVB, trobem dos de les paraules dites sense la consonant nasal en Josep Carner i en Víctor Català.

La tendència dels catalans a dir *divà* o *orangutà* no deu haver desaparegut, com mostra el títol i el contingut d'un article que Albert Pla Nualart ha dedicat al tema:

2. «El rei s'asseu al tro i l'orangutà al divà» (Albert Pla Nualart, diari ARA, 15-02- 2011). Fragments:

- a. «Hi ha dues bèsties que perden amb molta facilitat aquesta *n* final: el *caïman* i l'*orangutan*».
- b. «Com que no hem d'escriure *camion* sinó *camió* ni tampoc *marron* sinó *marró*, alguns creuen que *tron* ha de ser *tro*, però l'únic *tro* que existeix és el que sentim després del llamp».
- c. «No hem de dir mai *camerí* sinó *camerino*, que és un italianisme».
- d. «Així com tenim *tamborí*, que és un tambor petit, no tenim cap *concertí*: del primer violí d'una orquestra n'hem de dir *concertino*».

Ací, no dispose d'espai per a comentar la dualitat *la trona* i la proposta de *el tron*.

Resumim. Fabra no subratllà les especificitats del grup de *germans*. El camí que va fer és el contrari: posar el plural de *raons* al mateix nivell que el de *papàs* (el mateix nivell si no és més baix, 1-2). Eixe marc poc objectiu presenta la llengua com no és. En relació a Fabra, el camí descrit ajuda a entendre que el nostre autor va actuar com si no existiren les formes històriques *juïns*, *perquens*; o la forma popular *perons*. La direcció en què es va posar contribuïx a comprendre com reaccionà davant de les adaptacions de neologismes que ens arribaven des del castellà. El resultat és que, en una quantitat significativa de neologismes, proposà les formes que usa el castellà, encara que la llengua parlada (tota o una part) haguera assimilat els neologismes separant-se del castellà (*divà*, *orangutà*, *bisturins*, *sofans*).

Realment, si els parlants d'un idioma (tots o una part) tendixen a assimilar unes formes a l'estructura flexiva de la seua llengua (*{divà i divans}*, *{bisturí i bisturins}*), el deure dels professionals de la llengua és fer-los costat per dos causes: en primer lloc, perquè un lingüista humanista o solidari procura defensar els parlants, de la mateixa manera que un lingüista elitista tendirà a interessar-se poc per la gent del carrer; en segon lloc, hem de fer costat a *divà* o *bisturins* perquè alhora que augmentem l'homogeneïtat interna de la llengua fem que s'incrementen les diferències amb el castellà (i, en general, amb les llengües de l'entorn). Realment, tot guany, tot benefici.

5 EL PLURAL DE GERMANS EN GNV (2006)

Fa la impressió que els autors posteriors a Fabra no han actuat d'una manera reflexiva (o crítica) davant de la seua descripció. Com a mostra, estudiarem el tractament de la GNV (2006):

1. El plural dels noms aguts en la GNV (2006: §11.2.d)

- a. Els substantius acabats en vocal tònica formen el plural afegint la terminació *-ns*: *huracà huracans, bé béns, cosí cosins, raó raons*
- b. OBSERVACIÓ: Hi ha, així i tot, molts substantius acabats en vocal tònica, generalment procedents d'altres llengües, que fan el plural afegint una *-s*: *sofà → sofàs, café → cafés, bisturí → bisturís, juí → juís, plató → platós, xampú → xampús*. També fan el plural afegint una *-s* els substantius *papà* i *mamà*, el nom de les lletres i de les notes musicals, així com les partícules gramaticals o les formes verbals substantivades: *pe → pes, te → tes; do → dos, fa → fas; perquè → perquès, sí → síes; pagaré → pagarés*.

La descripció de (1a) no diu res sobre la importància del plural de *germans*, tant des del punt de vista quantitatiu (molts centenars de paraules patrimonials, sovint d'ús freqüent) com des de la perspectiva qualitativa (una de les diferències flexives entre el valencià i les altres llengües romàniques —particularment el castellà—).

Les absències dites van unides al primer exemple (*huracans*). Si el grup que comentem té un caràcter fonamentalment patrimonial, els exemples ho han de reflectir. Podem triar entre centenars de noms i d'adjectius qualificatius (*germà, mà, jardí, cantó, algú... / sa, ple, fi, bo...*). El nom triat per a encapçalar la llista (*huracà*) es referix a un fenomen inexistent en terres valencianes, de manera que el nom *huracà* és poc usat. L'aparició d'eixe nom deu anar lligada a la font que ha tingut la GNV (és u dels exemples posats per Fabra).

La GNV no solament no destaca una de les particularitats del valencià, sinó que fa l'operació contrària en «l'observació» que segueix (1b), que és quatre voltes més extensa que la descripció del cas general (1a). En primer lloc, les paraules de (1a) no diuen que descriuen una regla general, de la mateixa manera que «l'observació» no expressa que ara apareixeran excepcions a la regla general. En segon lloc, apareix l'exageració quantitativa de Fabra (1918), la redacció del qual («Hi ha, però, un nombre considerable de noms») la GNV imita (canvia *però* per *així i tot*, i *un nombre considerable* per *molts*: «Hi ha, així i tot, molts substantius»). A la deformació quantitativa (*de noms com pagarés, n'hi han molts*), li fa costat l'exemplificació. La regla general va amb quatre exemples (1a), mentres que en les excepcions n'hi han tretze (1b).

Des d'un punt de vista qualitatiu, la GNV no informa els lectors que moltes de les excepcions ens han arribat a través del castellà, llengua que no té el model flexiu de *germà / germans*. A més, no diu que una bona part de les paraules del grup tenen un ús reduït (a voltes, pràcticament nul).

Mirem ara què implica la suma de les anomalies. Si no presentem la regla general i les excepcions com a regla general i com a excepcions; si no informem sobre l'abast quantitatiu enorme del grup de *germans* i, correlativament, exagerem l'abast de les excepcions; si les excepcions tenen quatre voltes més extensió i més exemples que la regla general; i, si silenciem les diferències qualitatives entre els dos grups, convindrem que els lectors només poden deduir una cosa: per al valencià, el grup important, el grup caracteritzador, el grup que caldria imitar i seguir, no és el dels *germans*, sinó el dels *pagarés*.

Realment, estem davant d'una deformació significativa de la realitat. A més, la direcció de la deformació és sorprenent, ja que no té ni la finalitat d'augmentar la coherència interna de la llengua ni l'objectiu d'incrementar la personalitat lingüística pròpia. El resultat del procés és *el contrari*: amagar una particularitat flexiva destacada i entronitzar un conjunt de paraules la immensa majoria de les quals estan allunyades de la calor de vida quotidiana i tenen un regust entre buròcrata i tècnic.

En el punt en què ens trobem, potser no sobta que, en el tractament de la GNV, també hi haja una alteració històrica. Així, la forma clàssica *juíns* (i *perquens*) no apareix en la gramàtica, com si no existira. En el cas de *perquens* i *perons*, no es troben ni en la formació del plural (GNV 2006: §11.2.d) ni en l'estudi de les paraules compostes (GNV 2006: §37.8). Eixes absències es complementen amb un altre silenci: la GNV (2006) actua com si les formes *sofanet*, *sofans*, *cafenet*, *cafens* no es digueren. De fet, les paraules *sofà*, *café* i *juí* apareixen en els quatre primers exemples que el manual posa (1b.i). L'efecte d'eixes negacions implícites de la realitat lingüística valenciana és el següent: la GNV (2006) no ha d'explicar als lectors per què el valencià culte hauria de preferir *juís* sobre *juíns*, *sofàs* sobre *sofans*, *cafés* sobre *cafens*. El silenci abasta més característiques, com ara quin seria el diminutiu de *sofà* i de *café*, perquè pareix obvi que l'exclusió de *sofans* i de *cafens* comporta l'expulsió de les formes *sofanet* i *cafenet*. Per una altra banda ¿què hem de fer amb les dotzenes i dotzenes de bars valencians que es diuen *El cafenet de les dones*, *El cafenet del cantó*, *El cafenet de Lola...*(4d)?

Algú podria objectar que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua té la potestat legislativa sobre la normativa lingüística valenciana. És indubtable que l'Acadèmia té eixe poder. Però també és clar que el fet de tindre l'autoritat no autoritza a deformar la realitat lingüística valenciana. A més, una bona institució normativitzadora deu normativitzar fonamentant-se en dades lingüístiques i en argumentacions. La veritat és que ens trobem en una bona situació per a fer una observació sobre els criteris de la normativa:

2. Conjunció del valencià històric i el valencià popular.

- c. Quan el valencià històric i el valencià popular actuen d'una manera determinada, si algú vol que la llengua culta no practique eixe camí hauria de fer dos operacions:
 - i. En primer lloc, constatar-ho.
 - ii. En segon lloc, justificar la seua opinió.
- d. En canvi, el fet de rectificar el valencià sense dir-ho és poc ètic i és poc patriòtic.

Si ara girem els ulls cap a la llengua escolar, podrem entendre una deformació. L'aigualment del plural de *germans* i l'enaltiment dels *pagarés* explica que la llengua escolar haja alterat paraules del grup de *germans*. En concret, si parlem poc sobre els *germans* i prou més sobre els *pagarés*, i si els parlants haurien de canviar *juïns*, *sofans* o *cafens* per *juís*, *sofàs* i *cafés*, serà previsible que, quan incorporen paraules noves que siguen agudes i s'acaben en vocal, apliquen el plural dels *pagarés*, i no el dels *germans*. Això ha passat en la recuperació escolar dels ordinals clàssics, com va informar fa anys Jordi Colomina i m'ha confirmat Antoni Espinosa: en compte de dir *Li ha tocat fer classe en tots els setens*, hom diu *Li ha tocat fer classe en tots els setés* (Colomina 2002: 559). En eixe marc, també és explicable que una part dels alumnes universitaris hagen canviat *juïns* per *juís*, *sofans* per *sofàs* i *cafens* per *cafés*:

- 3. Entre *juïns*, *sofans* i *cafens* i *juís*, *sofàs* i *cafés*. Alumnes meus (2012)
 - e. *Juïns*: 15 / *juís*: 16
 - f. *Sofans*: 18 / *sofàs*: 19
 - g. *Cafens*: 10 / *cafés*: 27

Tancarem l'estudi de la GNV (2007) amb dos observacions. La primera és que, ni en llistes ni en exemples, he vist cap dels neologismes que criden l'atenció dels parlants, introduïts en el DGLC amb una *n* final (com ara *divan*, *orangutan*, *tron* o *Ivan*). L'excel·lent periodista Paco Cerdà reflectia en un títol d'un article el sentiment lingüístic dels valencians: «El valencià s'asseu al divà» (*Levante*, 5-07-2011). Tornant a la GNV (2006), u té la impressió que, més que desplegar un estudi objectiu sobre el valencià i (especialment) sobre les necessitats que tenen els parlants, l'objectiu pareix que siga fer creure que l'actuació de Fabra va ser del tot adequada i que, en el valencià culte actual, tot és coherent i perfecte, de manera que no hem de fer res: només seguir com estem.

Per una altra banda, en el manual hi ha un contrast entre l'ús de *cérvol* i el silenci davant de *juïns*. Sabem que, darrere de les formes *cérvol* i *juïns* hi ha el mateix procés: traure una paraula de l'aïllament i assimilar-la a un grup.

La diferència és que el grup de *llépol* és reduït i sense importància qualitativa dins del valencià, mentre que el grup de *raons* i *veïns* té les característiques contràries. Això no obstant, la GNV (2006) usa *cérvol* i calla davant de *juïns*.

6 CONCLUSIONS

Una de les característiques que contribueixen a individualitzar la nostra llengua és el plural de *germans*, que s'aplica a milers de paraules, la majoria patrimonials i, una bona part, molt usades. El model no existix en cap altra llengua romànica i les diferències són més acusades en el cas de les llengües de síl·laba més vocàlica (el castellà i l'italià).

La potència enorme que té el grup de *germans* explica que, al llarg de la història, els parlants hagen assimilat paraules aïllades (*els juïns*) o creacions lèxiques (*els perquens*), de la mateixa manera que *cervo* s'ha assimilat al grup (reduït) de *llépol*.

Fabra no va fer un camí objectiu. A més, les anomalies en què va incórrer amaguen una característica distintiva de la llengua, la presenten com no és i, en els neologismes acabats en vocal tònica, ens subordinem a l'actuació del castellà. La (GNV 2006) no ha actuat d'una manera reflexiva davant de la proposta de Fabra. En realitat, en compte de millorar els precedents ha fet el contrari: ha agreujat les deficiències de la descripció de Fabra. A més, les alteracions teòriques van unides a una actuació davant de la societat valenciana que és molt poc constructiva.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BALLOT, JOSEP PAU (1813): *Gramàtica y apologia de la llengua catalana*. Barcelona. N'hi ha una reedició facsimilar de Mila Segarra, Barcelona, Alta Fulla, 1987.
- DCVB = A. M. ALCOVER i F. B. MOLL (1926-1968): *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca, Ed. Moll, 10 vols.
- DGLC = P. FABRA (1932): *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona, Edhasa.
- FABRA, POMPEU (1918): *Gramàtica catalana*. Barcelona, Aqua. Use l'edició de 1981.
- FABRA, POMPEU (1956): *Gramàtica catalana*. Barcelona, Teide.
- GDLC = *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* (1998). Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- GNV (2006): *Gramàtica normativa valenciana*, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. València.
- MASCARÓ, JOAN / RAFEL, JOAQUIM (1990): *Diccionari català invers amb informació morfològica*. Barcelona, PAM.

